

**VISOKA POSLOVNA ŠKOLA
STRUKOVNIH STUDIJA
ČAČAK**

MASTER RAD

**STEVAN V. POPOVIĆ U PEDAGOŠKIM
GLASILIMA**

Mentor: _____
Profesor: _____

Student: _____
Br.Indeksa: _____

Mesto, mesec, godina

Dr Xxxxx Xxxxx
Pedagoški fakultet
Sombor

Pregledni naučni rad PEDAGOGIJA LXI, x, 20xx. UDK: xx.xxx

STEVAN V. POPOVIĆ U PEDAGOŠKIM GLASILIMA

Rezime: *Pedagoški rad Stevan V. Popović započeo je 1868. godine kao upravitelj Srpske budimske škole, potom je izabran za eparhijskog školskog referenta za Bačku i Budimsku eparhiju, a značajno je i da je bio dugogodišnji upravnik Tekelijinog zavoda u Pešti. Izdavao je pedagoški list Srpska narodna škola i svesku za pedagogiju Škola i život, u kojima je ukazivao na potrebu unapređenja vaspitanja i obrazovanja, podizanje i opremanje škola, vaspitanje dece u srpskom duhu, kao i uslovima koje treba da ispunjava dobar učitelj. Kao nadzornik škola i poslanik u saboru zalagao se za unapređenje vaspitno-obrazovnog procesa, za podizanje škola, za vaspitanje i obrazovanje srpske ženske omladine i za izgradnju zavoda u kojima bi se vaspitavale srpske devojke, buduće majke. Saradivao je sa Đorđem Natoševićem, vrhovnim nadzornikom svih srpskih škola.*

Ključne reči: *Stevan V. Popović, učitelj, vaspitanje i obrazovanje, srpski, škola, Srpska narodna škola, sloboda, prosveta.*

Pedagoški rad Stevan V. Popović započeo je 1868. godine kao upravitelj Srpske budimske škole, a potom je 31. maja 1872. godine u Karlovcima imenovan za eparhijskog školskog referenta Bačke i Budimske eparhije i položio zakletvu da će povereno mu zvanje ispunjavati »verno i prilježno« u sednicama eparhijskih školskih odbora, da će zastupati interese srpskog naroda u oblasti prosvete i raditi na unapređenju rada srpskih narodnih škola. Taj svoj zavet ispunio je savesno radeći na polju prosvete, ne samo praćenjem i unapređivanjem rada škola, već i pokretanjem i uređivanjem pedagoških listova *Srpska narodna škola* i *List za srpske učitelje*, kao i sveske za pedagogiju *Škola i život*. Prevodio je bukvar, čitanke i razne druge udžbenike sa mađarskog na srpski jezik uz saglasnost ugarskog ministra prosvete Jožefa Etveša.

Stevan V. Popović rođen je u imućnoj porodici (otac Vasa bio je poznati trgovac) 1845. godine u Starom Bečeju. Događaji iz 1848. godine usloveli su osiromašenje

porodice¹, a kad je napunio dvanaest godina, ostao je bez oca i na njega je pao teret opstanka porodice (imao je dva mlađa brata Aleksu i Ivana). Kao odličan učenik podučavao je decu imućnijih roditelja i tako uspevao da se izdržava, pa čak da pomaže majci i braći. U Karlovcima pohađa šest razreda gimnazije, a potom odlazi u Peštu, gde završava još dva razreda gimnazije² i upisuje prava na univerzitetu kao pitomac Tekelijinog zavoda u koji je iz Karlovaca poneo ljubav prema Fruškoj gori i njenim obroncima, zalascima sunca i jutarnjim zorama verno naslikanim u njegovim pripovetkama. Dolaskom u Peštu uključio se aktivno u rad *Preodnice* na književnom, izdavačkom i pedagoškom polju.

Iako je završio prava, život mu je dodelio ulogu pedagoga. Budimski Srbi su ga 1868. godine izabrali za upravitelja Srpske budimske osnovne škole (Popović, 1889; 751), tako da se preselio iz Pešte u Budim (porodica Aleksandra Karađorđevića, čiju je decu podučavao, takođe se preselila iz Pešte u Budim, i on se nastanio kod njih).

Preporukom savetnika dr Teodora Mandića (Popović, 1889; 751), Stevan V. Popović počeo je sa prevodenjem i prerađivanjem bukvara, čitanki i drugih knjiga koje je kraljevsko-ugarski ministar prosvete baron Jožef Etveš u državnoj štampariji izdavao na srpskom jeziku. Prevodeći i prerađujući ove školske knjige, Popović nije prevodio sve odreda kao što su radili prevodioci pre njega: »Ja sam u te čitanke uneo naše narodne poslovice, narodne pesme, a iz novije srpske umetničke poezije sve one pesme, koje su mogle da uđu u čitanke« (Popović, 1889; 751).

Stevan V. Popović je 1871. godine imenovan za nadzornika srpskih osnovnih škola Bačko-budimske dijeceze, što ga je sasvim opredelilo za pedagoški rad. Izlažući na sednici Srpskog narodnog sabora 15. maja 1871. godine, Popović ističe cilj škole. »Cilj škole nije to, da učitelj dade detetu 'štap i torbicu znanja', pa da ga uputi do sveštenika kao poslovođe, nego je to, da iznutra razvije i osposobi dete, da ono posle nalazi najviše snage u sebi. Uvek je sigurnija sopstvena snaga, nego tuđa potpora. Sveštenik celom svom stadu, kad bi ovom trebalo u jedan isti mah pomoći, ne bi mogao pomoći. Da istem od škole, da ona razvije u čoveku sve one darove, što mu je priroda – Bog dao, te da on može posle sam na svom razvitku dalje delati. Metodika i pedagogika nije samo nauka, nego i veština, nije to dosta gospodo, samo načela znati, no valja ih umeti prilagođavati.« (Popović, 1871; 172) Zalaže se za rad učitelja u obrazovanju smatrajući da su oni sposobniji u tom poslu od sveštenika i da učitelji treba da predaju i hrišćansku nauku, jer su bolje osposobljeni za to od bogoslova, kao i da se moralno i religiozno ne sme iz škole istisnuti.

Njegov pedagoški rad ogleda se i kroz rukovođenje Tekelijinim zavodom (dr Konstantina Pejičića na ovoj dužnosti nasledio je Stevan V. Popović – Čika Steva³, 1882. godine i upravljao Zavodom sve do svoje smrti, do 1918. godine). Triva Militar, tekelijanac, ostavio je svoja zapažanja o njemu kao čoveku i pedagogu: »Nikome ni o kome pa čak ni o svojim političkim protivnicima nije Čika Steva ružno govorio... on je kod tekelijanaca i naših studenata, izuzev manjeg broja onih najradikalnijih, uživao opštu simpatiju i to zbog svoje dobrodušnosti, širokogrudosti, predusretljivosti, a i zbog retkog pripovedačkog dara« (Kovačević, 1997; 166).

Kako je Čika Steva shvatao ulogu nadzornika, ove za srpsku omladinu i srpski narod ustanove od posebnog nacionalnog interesa, kazuje i njegova misao: »U današ-

¹ *Imovno stanje porodice Popović*, Rukopisno odeljenje Matice srpske (ROMS) M. 6. 547.

² *Svedočanstvo Stevana V. Popovića*, ROMS M. 6. 545.

³ *Kopija molbenice Stevana V. Popovića na mesto nadzornika u Tekelijinom zavodu*, ROMS M. 14. 641.

---

njem kobnom vremenu treba da nam je prva i stalna briga kako ćemo svoju narodnost obezbediti – da ne podleže jakoj navali tuđe kulture» (Kovačević, 1997; 166). (Poslednji nadzornik Tekelijanuma između dva rata i sve do njegovog gašenja 1954. godine bio je dr Ivan Popović, profesor srpskog jezika na Istočnoj akademiji u Pešti.)

Stevan V. Popović se u prvom periodu svog stvaralaštva bavio pretežno pedagoškim i književnim radom, dok se u drugom periodu više posvećuje politici i društvenom radu. U želji da pomogne svom narodu u borbi za nacionalno oslobođenje, kao darovit besednik sav se posvetio političkom radu. Bez sumnje, Čika Steva je bio vešt govornik, markantna ličnost, svojim stasom i glasom pridobijao je sagovornike i slušaoce. »Krupne, impozantne i lepe spoljašnjosti, svoji jakim i zvučnim glasom i biranim svojim rečima on je uvek znao ne samo da zainteresuje nego i da potakne pa i da ponesu svoje slušaoce naročito kada bi govorio većem skupu ili narodu« (Podlistak, 1928; 3). Zbog te svoje vrline vlada ga je uzimala za svog kandidata, ali kao predstavnika Srba. Držao je govore kao poslanik u Narodno-crkvenom saboru u Sremskim Karlovcima, na Zemaljskom saboru Hrvatske i Slavonije u Zagrebu, u Peštanskom mađarskom parlamentu, i na sednicama Međunarodnog parlamentarnog skupa u Berlinu i Parizu (Podlistak, 1928; 3), na srpskom, mađarskom, nemačkom i francuskom jeziku.

Posebnu pažnju u Saboru posvetio je prosveti. Radovalo ga je što se počelo sa podizanjem novih zgrada za škole i što ih omladina u sve većem broju pohađa. Hvali predavače u školi, ističući nivo njihovog znanja, kao i sposobnost da to znanje prenesu omladini. Smatra da su za vaspitanje i obrazovanje omladine neophodni udžbenici: »Radujem se od sveg srca, kad vidim, da joj se uručuju u ruke učbenici, pisani od najduhovitijih naših muževa, od odličnih predstavnika nauke u domovini, ne bili crpeć iz tih knjiga pouke i nauke, naobrazili se podpuno prema današnjem stanju prosvjete.« (Popović, 1900; 52)

Komentarišući sadržaj udžbenika, on upućuje na nelogičnosti, pogreške i nepravilnosti i iznosi konkretne primere (u čitanci za prvi razred dva se bravca najela pa se od sitosti počela klati među sobom; žaba i miš se bore i lupaju; riba je rasekla glavu mišu), koji po njegovom mišljenju štete porodici i ugrožavaju njen autoritet: »U našoj porodici treba da vlada ljubav i odanost, te poštovanje mlađih prema starim ljudima, jer u njih je iskustvo i znanje, a poslušnost mlađih u porodici mora da se zasniva na ljubavi i odanosti prema starijima.« (Popović, 1900; 65) Zamera i na velikom broju prevoda iz tuđe književnosti: »U narodnim našim umotvorinama ima daleko krasnijega i lepšega štiva, koja bi dječiji um bolje poučavala i dečije srce lepše pitomila.« (Popović, 1900; 63) On smatra da se obrazovanjem i naukom treba 'utapati' u čovečanstvo, ali da se pri tom ne sme gubiti identitet: »Sve ono što je izljušteno iz duše našeg naroda i kao biser nanizano u njegovim umotvorinama, što je u srbskoj i hrvatskoj književnosti najljepše, to treba da se upotrebi kao najpodesniji materijal za uzgoj naše omladine u narodnom duhu.« (Popović, 1900; 55)

Uočio je takođe da je omladina u školama preopterećena gradivom i da zbog toga stižu pritužbe roditelja te preporučuje da profesori u cilju duševnog zdravlja omladine primenjuju metode kojima će nastavno gradivo svesti na određenu meru.

Popović je bio svestrano obrazovan i kao školski nadzornik dobro je upoznao rad škola i sistem organizacije školstva, što dokazuju i njegovi predlozi. Naime, on traži da se uz vladu osnuje nastavno veće koje ne bi ugrožavalo rad vlade, niti bi se mešalo u njene poslove, već bi predstavljalo stručne iiskusne učitelje koji bi svojim struč-

---

nim savetima u pedagoško-didaktičkim pitanjima bili od velike koristi. Ovo veće podnosilo bi vladi godišnji izveštaj o stanju u nastavi.

Zalagao se i za uspešniji rad školskih odbora u cilju napredovanja škola predlažući da na čelu odbora bude neko od dobrotvora, da to budu ljudi koji cene obrazovanje, koji će pomagati razvoj školstva i podizanje škola u opštinama. Predlagao je da se osnuje društvo koje bi se zalagalo za podizanje škola u opštinama gde nema školske zgrade i organizovalo pružanje pomoći deci koja nemaju uslova za školovanje.

Tražio je da se osnovna nastava postavi na zdrave i racionalne temelje, da se osavremeni, da pored obrazovanja neguje lepote svog jezika i upoznavanje sa istorijskim događajima i narodnim običajima. Radio je na uspešnijem organizovanju obrazovanja i rado prihvatao predloge učitelja: da se državni nadzor škola vrši preko Srba pravoslavne vere, da se školske knjige napišu novim pravopisom, da se učiteljima poveća plata (od 400 do 800 forinti), da učitelju pripada mirovina, da u jednoj školi ne bude više od osamdesetoro dece, da se pišu knjižice za decu i da se daju stipendije za dalje obrazovanje učitelja.

Kao nadzornik škola imao je uticaja na izbor učiteljskog kadra. Preporučivao je vrhovnom nadzorniku svih srpskih škola Đorđu Natoševiću da dâ saglasnost za izdavanje učiteljskog dekreta učiteljima koje je predložila crkvenoškolska opština. Brinuo je da sva dokumentacija pri imenovanju učitelja bude u skladu sa propisima. Borio se za opstanak svake srpske škole i za podizanje nove, što se najbolje vidi na primeru škole u Gložanima koja je imala samo 40 đaka i nije mogla da plaća učitelja. Popović se obratio Visokom narodnoškolskom savetu za pomoć i uz podršku Đorđa Natoševića pozvao bogatije opštine: Peštu, Budim, Sentandreju, Sombor, Bečej, Bečkerek, Kikindu, Temišvar, Pančevo, Sentomaš i Novi Sad da (sa po 15 do 20 forinti godišnje) tri godine pomažu školu u Gložanima kako bi opstala.

Svoje prijatelje obaveštavao je i o pritiscima koje na njega kao nadzornika vrše mađarske vlasti, upozoravajući ih da je nastalo vreme borbe za moralni opstanak Srba, da će Školska uredba verovatno biti ukinuta, da su veliki pritisci i na glavnog školskog referenta dr Đorđa Natoševića koji najavljuje ostavku. Popović povodom toga obaveštava svoje prijatelje: »Ja se ne slažem sa tom namerom i držim da obojica treba da ostanemo na svojim mestima – sve dokle se može na njima s čašću opstati.«⁴ Ukazuje da se i on i Natošević drže zakona, a da su optužbe neosnovane i da oni koji ih napadaju treba da dokažu suprotno. Posebno naglašava da ih materijalna osnova ne veže za zvanje, jer su im primanja manja od učiteljskih. Davanje ostavke smatra kukavičlukom i ustupanjem mesta protivnicima, te moli prijatelje da utiču na Natoševića (koji je cenio i uvažavao mišljenje svojih saradnika na polju prosvete), da promeni mišljenje i ostane na položaju. Popović poziva prijatelje na saradnju u prosvetnim listovima (*Učitelj, Narodna škola*), skrećući im pažnju na teška vremena i potrebu za međusobnom saradnjom u cilju ostvarivanja zajedničkih interesa.

Stevan V. Popović uređivao je pedagoški list *Srpska narodna škola* (1870, 1871, 1872) i prevodio *List za narodne učitelje*. List za vaspitanje i nastavu *Srpska narodna škola* uređivali su i izdavali Stevan V. Popović, narodni školski izvestilac i Dimitrije Josić, uz saradnju narodnih učitelja: V. Bakića, M. Bizumića, J. K. Borjanovića, A. Varađanina, Đ. Glibonskog, P. Damjanovića, P. Despotovića, A. Dokića, St. Žekića, St. L. Milašinovića, Sv. Miladinovića, T. Mirče, S. Nenadovića, M. Neškovića, J. Nastića,

---

⁴ *Pisma Stevana V. Popovića Miti Neškoviću*, ROMS 6.271.

G. Pešića, N. Rakića, J. Tomića i književnika: dr J. Jovanovića, narodnog školskog izvestioca dr Đ. Natoševića, profesora V. Đurđevića, medika I. V. Popovića, bogoslova Đ. Murgulovića.

Očigledno je da su Popović i Josić oko lista *Srpska narodna škola* okupili značajan broj učitelja (koji su iznosili svoja dragocena iskustva), književnika, a saradnik lista je i dr Đorđe Natošević. List je štampan u Pešti i objavljivao je: Članke o vaspitanju, Članke o nastavi i Razne članke. Stevan V. Popović je svojim prilogima učestvovao u sve tri oblasti. U članku pod naslovom *Više obrazovanje Srpkinja* govori o značaju vaspitanja i obrazovanja srpskih devojaka – budućih srpskih majki koje će vaspitavati srpsku decu.

Popović je u listu *Srpska narodna škola* davao uputstva kako treba da se organizuje srpska škola, koji su joj ciljevi i zadaci i na koji način se oni mogu ostvariti. U članku *Srpska narodna škola pred srpskim narodnim saborom*, 1870. godine ukazuje da je srpska narodna škola u izuzetno teškom, čak kritičnom položaju i da nema osnovnih uslova za rad. Iako u vojnoj krajini ima mnogo srpskih opština u kojima postoje škole, u njima se nažalost ostvaruju germanizatorske težnje. On iznosi primedbe i na organizaciju narodnih škola koja ne odgovara potrebama naroda i smatra da je obaveza Srpskog narodnog sabora da organizuje školu, da donese novi zakon koji će urediti sve odnose Srpske narodne škole prema potrebama naroda i zahtevima vremena.

U *Srpskoj narodnoj školi* za 1871. godinu u pozivu na pretplatu Stevan V. Popović upozorava čitaoce da će nedovoljan broj pretplatnika ugroziti opstanak lista, koji može doživjeti sudbinu *Školskog lista*, a to bi značilo da s ovu stranu Save nema napretka srpskom naraštaju. List je preporučivao čitanke i druge udžbenike za škole, a značajno je da je čitaoce upoznao sa Zakonom o uređenju učiteljske škole u Srbiji (o dužnostima profesora, učenika, uslovima upisa, načinu sticanja diplome, obaveznom lekarskom pregledu, predavanjima, odmorima, ispitima, programima po kojima su profesori dužni da rade).

Njegovo mišljenje je da narodna škola mora postati narodna briga kako bi bila izvor materijalnog blagostanja, svesti i slobode, a samim tim i osnova za napredovanje i razvijanje jednog naroda. On smatra da je srpski narod u ovim krajevima »na mrtvoj straži«, da treba ojačati srpstvo i odbraniti svoj položaj u svetu: »Jedni se sile da nam satru narodni značaj, da nas pretvore u same ličnosti, bez zajedničke kopče i sveze; drugi se streme da načine od nas svoje velike izmećare zarad svojih privrednih interesa – u tom kobnom gibanju i kolebanju, struji i navali kamo izvora da napojimo izanj svoj um takim znanjem i osećajem, koji nam neće dopustiti da zaboravimo svoju prošlost.« (Popović, 1881; 66)

Ukazujući učiteljima na značaj upoznavanja i primene novih nastavnih sredstava, skreće im pažnju da je izložba nastavnih sredstava najbolji vid saznanja dokle se stiglo u unapređivanju i osavremenjavanju nastave, a istovremeno i pokazatelj nastavnog nivoa u odnosu na druge narode.

Zabrinut za školovanje srpske dece, Popović daje pregled broja dece stasale za školu po nacionalnoj pripadnosti i iznosi podatak da od 14621 srpskog deteta stasalog za školu, samo 6441 dete ili 55% ide u školu. Izneo je podatke i za druge nacionalnosti i zaključio da su Srbi i Bunjevci najnemarniji u slanju dece u školu.

U *Srpskoj narodnoj školi* za 1871. godinu ističe da je uslov za napredak jednog naroda razvoj škole i obrazovanje porodice. Da bi narod bio uspešan, mora imati dobro organizovano obrazovanje, što zavisi najviše od roditelja i učitelja. Vaspitavajući svoju

---

decu, roditelji treba svako na svoj način da utiču na njih. Uloga majke je da vaspitava decu u srpskom duhu, a uloga oca da bude autoritet svojim sinovima, oslonac u životu, a takvoj deci učitelj treba da prenesu svoja znanja. Dakle, u vaspitanju i obrazovanju srpske dece treba da učestvuju majka, otac i učitelj.

U *Srpskoj narodnoj školi* za 1871. godinu Popović je, da bi upoznao javnost, učitelje i roditelje, objavio tekst Uredbe za srpske narodne škole po kojoj su roditelji dužni da svoje dete pravoslavne vere i srpske narodnosti šalju u srpsku narodnu školu od 6 do 12, odnosno 15 godina. Navode se predmeti koji se uče, naveden je i nastavni plan, nastavne metode, a određene su i knjige koje se koriste u nastavi. Propisuje se ko sve može predavati u školi, kao i koja nastavna sredstva mora posedovati škola, što znači da je već tada određena sistematizacija radnih mesta i da su utvrđeni normativi nastavnih sredstava. Određen je kalendar rada i dana kojim su utvrđeni odmori, početak i završetak školske godine kao i nedeljni fond časova.

Uredbom je utvrđena i povtorna škola u trajanju od 3 godišnja tečaja, da sva muška i ženska školska deca ukoliko posle 11. ili 12. godine ne pređu u drugu školu, niti se privatno uče, moraju ići redovno do svoje 15. godine u povtornu školu; zimi 5, a leti 3 časa sedmično, a svake nedelje i praznika najmanje po dva časa. U ovoj školi proširuju se stečena znanja iz osnovne škole i dopunjuju onima koja su za život neophodna.

Uredba utvrđuje materijalne troškove škola, izvore tih sredstava i visinu plata učitelja. U drugom delu Uredbom je utvrđeno koje uslove mora da ispunjava učitelj što se tiče školske sprema, kao i način prijema, raspisivanje tečaja i izbor učitelja, prava i obaveze, plata, odmor, naknada za vreme bolovanja i penzionisanje. Definisan je i stručno osposobljavanje i formiranje učiteljskog zbora. Treći deo Uredbe određuje način i uslove obrazovanja srpskih narodnih učitelja, odnosno rad srpskih narodnih škola. Četvrti deo Uredbe uređuje nadzor i upravu nad srpskim narodnim školama kao i njihovu teritorijalnu organizaciju, po kojoj sve srpske narodne crkveno-školske opštine u okviru jedne eparhije čine jedan školski okrug, a svi Srbi pravoslavne vere u okviru jedne mesne pravoslavne crkvene opštine čine jednu školsku opštinu.

U *Srpskoj narodnoj školi*, 15. januara 1872. godine u uvodnom članku Popović se iznova vraća motivu rodoljublja, želeći srpskom narodu u novoj godini slobodu i napredak prosvete. Slobodu i napredak srpskog naroda treba da želi svaki pojedinac, a narod je skup pojedinaca i doprinos svakog pojedinca čini napredak naroda u celini. Snaga pojedinca i naroda razvija se u porodici, školi i životu i zato treba razvijati srpsku porodicu kao kolevku ljubavi prema svome rodu – iz srpske porodice dete se bogati znanjem i umenjem u školi, a taj uzvišeni posao pripada učitelju. Učitelj neumornim radom i primerom, željom za neprestanim učenjem i napredovanjem, treba da bude uzor svojim učenicima.

Deca vaspitavana u čestitoj porodici, obrazovana u dobroj školi, biće osposobljena za život koji je neprestana borba, a u toj borbi ostaje ono što ima u sebi fizičke i umne snage da pobedi. Porodica, škola i život utiču uzajamno jedno na drugo i dopunjuju se u vaspitanju i obrazovanju dece, a od svih nevolja treba se lečiti radom, a ne rečima, ističe on.

Pišući o značaju škole i o tome kako je ona u neprekidnoj vezi sa srpskom porodicom i celim opštinskim životom, on kaže: »Ona upliviše na njih a crpi obratno i svoj život iz njih, ona preporuča narod a i preporuča se iz naroda.« (Popović, 1872; 18) Uloga učitelja je da prati sve pojave u porodici i u životu, da obrazuje buduće osnivače

---

porodice, buduće radnike u životu; i zato Popović zaključuje: »U srpskoj školi nosilac duha i života njezina jeste narodni učitelj.« (Popović, 1872; 18)

Narodna škola treba da ulije u dušu svojih učenika stalnu težnju da se sami dalje obrazuju. Da bi se učenici po završetku osnovnih narodnih škola dalje sami obrazovali, da bi izgrađivali i razvijali svoja znanja, nužno je da u našoj književnosti ima takvih knjiga koje će im to omogućiti. On preporučuje Dositejeve spise, koji su naišli na veliki odziv čitalaca, i smatra da treba afirmisati narodnu književnost izdavanjem knjiga za narod, što bi značajno uticalo na obrazovni nivo čitalaca.

Kritikuje školske knjige koje su u upotrebi u srpskim školama navodeći da su po jeziku i pravopisu prava mučenja i za učitelje i učenike, da su po duhu sasvim austrijsko-nemačke. Zamera Narodnoškolskom savetu što nikako ne pokreće pitanje pisanja knjiga za srpske škole i preporučuje pomenute knjige koje je izdao ugarski ministar prosvete, s tim da ih Narodnoškolski savet proceni i privremeno odobri za upotrebu, dok se ne napišu valjane knjige za srpske narodne škole.

Po njegovom mišljenju uslov razvoja i napredovanja jednog naroda jeste i obrazovanje žena i navodi dva vida obrazovanja ženske dece kod Srba. Roditelji daju žensko dete u osnovnu školu da nauči čitati i pisati, a potom ga zadržavaju kod kuće učeći ga ručnim radovima i domaćinskim poslovima spremajući ga za udaju. Imućniji roditelji omogućavaju ženskoj deci nešto »više svetskog obrazovanja« dajući ih u tudinu, u takozvane »institute«. U institutu žensko dete nauči strane jezike, muziku i crtanje, što se smatralo ukrasom žene koji privlači mladoženju. Međutim, žena kao stub kuće i porodice treba da stekne potpuno obrazovanje. Ona je vrelo iz kojeg svi članovi porodice crpe svoju snagu, ona je čuvar narodnih običaja i prvi vaspitač deteta, a nema ni jednog narodnog zavoda koji bi služio višem obrazovanju ženske omladine. Popović poziva Srbe iz svih krajeva da zajednički osnuju jedan vaspitni zavod za srpsku decu. »Tudi instituti« nisu mogli da obrazuju Srpkinje, jer su u njima tudi običaji, tudi jezik, tudi duh, a Srpkinja treba »da neguje strogi moral, ljubav k veri svojih pradedova, ljubav k svome narodnom jeziku, ljubav k narodnom običaju, da neguje narodni duh, koji je provejavao naš narod u prošlosti, koji ga oduševljava u sadašnjosti i krepí za budućnost«. (Popović, 1870; 131)

Popović smatra da svako vaspitanje mora imati korena u porodici i da instituti nikako ne mogu biti zamena porodičnom vaspitanju. Predlaže da se po selima osnuju ženske osnovne škole sa »povtornim« ženskim školama, a da se u svakoj većoj srpskoj opštini na postojeću osnovnu žensku školu nastavi viša devojačka škola.

Više obrazovanje Srpkinja, po njegovom mišljenju, treba da se odvija u tri stupnja: priprema za obrazovanje u porodici, obrazovanje u osnovnim i višim ženskim školama i obrazovanje u stručnim školama. Prvi stupanj je vaspitanje u porodici do polaska u školu i tu je najznačajnija uloga majke. Porodično vaspitanje je temelj budućeg vaspitanja, smatra on, i zato decu treba učiti da budu vredna, štedljiva, popustljiva, milostiva, jer je život borba i veliko odricanje.

List *Srpska narodna škola* imao je za cilj i razmenu mišljenja o radu i organizaciji škola kako bi učitelji u svim krajevima mogli da učestvuju u unapređenju nastave i obrazovanja, ali se isto tako daje važnost i mišljenju roditelja i njihovoj pomoći na uspešnijoj organizaciji škole.

Stevan V. Popović je izdao 1868. godine u Pešti svesku za pedagogiju *Škola i život*. U Predgovoru se kaže da će sveska upoznavati čitaoce: »O vaspitanju srpskoga podmladka u srpskoj školi, u srpskome životu, u duhu srpskoga naroda a prema celi

---

čovečanstva.« (Popović, 1868) Pri tom se dodaje da će sveske donositi mišljenja o srpskim školama i razmatrati pitanja iz književnog i društvenog života koja se odnose na obrazovanje naroda. Popović na osnovu svog dugogodišnjeg iskustva u radu sa decom dolazi do zaključka da je život prava škola, da čovek uči kroz život: »Nikada se život ne povija po školi, nego valja proučiti – duboko proučiti – a vredno ga je proučavati, jer u njemu ima više mudrosti, no što bi čovek i pomislio.« (Popović, 1868; 26)

On smatra da je za obrazovanje ličnosti značajna nauka, ali da je isto toliko značajno i vaspitanje: »Nauci služe poglavito škole i književnost, a vaspitanju i škole, književnost i život.« (Popović, 1868; 3)

Po njegovom mišljenju uslovi da se popravi sadašnjost i da se poboljša budućnost naroda su, pre svega: *sloboda* i *prosveta*, koji su narodu »očinski vid«. Narod koji nema slobode i prosvete živi u mraku. Taj narod nestaje. Posebno naglašava da rodoljubivi književnici pomažu vaspitanje podmlatka u srpskoj porodici i srpskoj školi. Zaključuje da srpski podmladak treba vaspitavati u duhu srpskog naroda.

O vaspitanju omladine u srpskom duhu, po mišljenju Popovića, treba neprestano pisati kako bi srpski učitelji i srpski državnici to shvatili i primenili u srpskim školama.

Popović smatra da nije dovoljno vaspitanje srpske dece ukoliko ih roditelji nauče da govore srpski, da redovno posećuju crkvu i da održavaju srpske običaje, kao što nije dovoljno da srpski učitelji uče podmladak da izučava srpski jezik, istoriju srpske književnosti i istoriju naroda. Da bi učitelji decu vaspitavali u duhu srpskog naroda, treba da upoznaju obeležja svog naroda: slobodu, nezavisnost, porodicu i imanje.

Lična sloboda je obeležje svakog Srbina. Pored lične slobode, značajna crta Srbina je plemenitost. Srbi su izuzetno plemeniti narod i to do te mere da zbog te svoje osobine često ugrožavaju interese sopstvenog naroda.

Posebno zamera Srbima što se mnogo tuđinštine uvuklo u njihov život, a sve pod izgovorom da je to bolje. On tvrdi da nije sve tako loše što je naše i da roditelji, učitelji i sveštenici treba da vaspitavaju omladinu u duhu bratstva, ne praveći razlike ni po rođenju, ni po imanju, ni po staležu.

Vaspitanje dece, po Popovićevom mišljenju, nije samo briga učitelja i vaspitača, već je to, pre svega, narodna briga. Vaspitanje omladine mora biti zajednička briga srpske porodice, srpske škole, srpske crkve i srpske opštine i ukoliko se ne bude zajednički radilo na sprovođenju ovih načela u život, oni će ostati mrtvo slovo na papiru. Za ostvarenje ovih ciljeva neophodna je volja, želja i ljubav, ali su neophodni, pre svega, ljudi. Bez dobrih učitelja i sveštenika ne može se postići cilj vaspitanja i obrazovanja, zaključuje Popović.

Kao nadzornik srpskih škola, Stevan V. Popović je pratio njihov rad i izuzetno teško mu je padalo kada bi video da učitelj ne poznaje sredinu u kojoj radi. Da bi procenio učiteljev rad, postavljao mu je sledeća pitanja: »Kojim narečjem govore tvoje seljaci? Koje poslove poglavito rade? Kako im ti poslovi utiču na zdravlje, na život, na mišljenje? Kakvih ima vrlina u tvome selu, kakvi li zala i poroka, od kuda su, šta im je uzrok? Zašto se tvoji seljaci jadaju na gospodu. U koga imaju najviše poverenja? Zašto ne veruju advokatu, činovniku, lekaru? Jesu li tvoji seljani pobožni, kako žive u porodici, kako odranjuju i vaspitavaju decu, daju li ih na nauke ili na zanate? Kako je u vas sa javnim moralom, otkuda toliko Srba po tavanicama? Zašto vaše selo cveta i napreduje?« (Popović, 1868; 25)

Ukoliko učitelj ne bi znao odgovore na ova pitanja, to bi značilo da ne ispunjava svoju dužnost, da nije zainteresovan za rad, da nema uticaja u sredini u kojoj živi i radi.

U cilju što kvalitetnijeg rada, učitelj treba da poznaje položaj mesta u kojem živi: klimu, biljke, ljude, nošnju, običaje, zdravstveno stanje ljudi, jezik, crkvu, natalitet i mortalitet, opštinu, socijalno stanje ljudi i sela, istoriju mesta, istorijsku prošlost tog naroda i njegovu svest o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Pored toga, učitelj treba da proučava narod, da ga voli, da saoseća sa njim, da uživa u sreći naroda i da oseća njegove patnje, da se druži sa poštenim, pametnim, rodoljubivim ljudima, a kao ličnost treba da bude čovek vedra srca, da pomaže ljudima, da doprinosi uvođenju i očuvanju dobrih običaja. Popović zaključuje: »Učitelj je duša škole. On mora, pre svega da dobro radi svoj posao, da vaspitava mlade da postanu umni, plemeniti ljudi, da se srcem i dušom oda svom pozivu.« (Popović, 1868; 25)

Veliki značaj pridavao je permanentnom obrazovanju naglašavajući da se učitelj ne može i ne sme zadovoljiti stečenim znanjem, da ga mora neprekidno dopunjavati, kako bi što kvalitetnija znanja preneo svojim učenicima u skladu sa dostignućima u nauci.

Pored vaspitno-obrazovne uloge, učitelj ima i društvenu ulogu, mora da izgradi svoj odnos prema opštini, ali isto tako i da vodi računa o svom odnosu prema državi. Popović predlaže osnivanje učiteljskih zadruga u cilju zadovoljavanja obrazovnih i društvenih potreba i interesa koji se ostvaruju na nivou opštine.

Prevodio je *List za narodne učitelje*, nedeljni glasnik za dadiljišta, osnovne i više škole u Ugarskoj, koji je izdavalo ugarsko kraljevsko ministarstvo bogočasti i javne nastave u Budimu 1868. U petoj godini izdanja, 1872. godine urednik je bio Maksim Majer, a prevodilac Stevan V. Popović.

Učestvovao je u svim događanjima iz oblasti obrazovanja u tadašnjoj Ugarskoj, svestrano obrazovan poznao je zakone, uredbe i bio uključen u osnivanje škola i izbor nastavnika i saradnika. Objavljivao je udžbenike i komentarisao sadržaj programa. Bio je iscrpno i sveukupno informisan iz oblasti obrazovanja, što mu je svakako omogućilo položaj upravitelja srpske osnovne škole u Budimu, školskog nadzornog referenta za Budimsko-bačku dijecezu, poslanika u saborima i upravnika Tekelijinog zavoda.

Stevan V. Popović, pregalac na pedagoškom, književnom i društvenom polju, umro je iznenada od srčanog udara u hotelskoj sobi u Zemunu, kada je kao predsednik *Zadruga za isušenje jugoistočnog Srema* doputovao na radni sastanak. Vest o njegovoj smrti objavila je *Njiva* u broju 7, od 17/4. februara na naslovnoj strani: »Nije bilo književne, prosvetne, političke i ekonomske grane našega života, a da u razvitku njenom nije učestvovao. Bio je začetnik i ostvarivač mnogih lepih misli i bio je borac mnogih pokreta u kojima se njegova reč slušala. Snagom svoje darovitosti, velikom duhovitošću, bezprimernim govorničkim darom i neverovatnom dobrotom svoga srca prodro je do najviših mesta, koje naš narod može dati svojim sinovima, njegova poziva i znanja.« Tim povodom se ističe i njegov rad na uređenju srpskih veroispovednih škola, rad na dečjoj i kalendarskoj književnosti: »I tako pade orao, kako je o sebi jednom bolno rekao, koji bi još više uzleteo, da mu krila mnogo puta, silom jačih prilika ljudske nemoći, ne behu ranjena.«

Jovan Grčić u *Književnom jugu* broj 5, od 1918. godine u nekrologu opisujući njegovu markantnu ličnost čija se reč slušala, kaže: »Da je u životu bio više sređen, ne

---

toliko rastrgan na sto strana, te da je svoje respektabilne umne snage mogao usredsrediti u jedan rad, ko zna, ne bi li decizivni sud o njemu bio kud i kamo povoljniji.« (Grčić, 1918)

Literatura:

1. Bikar, Fedor (2001): *Uspomene prote Stevana Čampraga* (izbor), Sentandreja, Eparhija Budimska.
2. *Govor Stevana V. Popovića o 50. godišnjici Tekelijinog zavoda*, ROMS M. 6.522;
3. *Govor Stevana V. Popovića o proslavi 20. godišnjice Veliko-kikindske dobrotvorne zadruge Srpkinja*, ROMS M.6.884;
4. *Govor Stevana V. Popovića, Čika Steve poslanika ozaračkog izbornog sreza, izgovoren o sv. Nikoli 1910. u Mađarskom saboru*;
5. *Govor Stevana Vasina Popovića poslanika I-og plaščanskog izbornog sreza, držan 12(24) jula 1897, u sednici Srpskog pravoslavnog narodno-crkvenog sabora, u Karlovcima*, Srpska manastirska štamparija, 1897;
6. *Govori Stevana Vasina Popovića narodnog zastupnika izbornog kotara šimanovačkoga, 9. siječnja i 13. veljače 1900. u sjednicama Sabora Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, u Zagrebu*, Tisak kraljevske zemaljske tiskare, 1900;
7. Grčić, Jovan (1903): *Istorija srpske književnosti*, Novi Sad;
8. Kovaček, Božidar (1997): *Tekelijanumske istorije XIX veka*, Matica srpska, Novi Sad;
9. Leskovac, Mladen, Grčić, Jovan (1939): *Portreti s pisama*, knjiga peta, Novi Sad, Glasnik Istorij-skog društva u Novom Sadu, 12/1939, 2, 243–245;
10. Militar, Triva (1941): *Minula pokolenja, Zabeleške o nekadašnjem Tekelijanumu*, Kolu mladih Srba (Dan – Božić 1941), Matica srpska, ROMS.14.641;
11. *Pisma Stevana V. Popovića Miti Neškoviću*, ROMS 6.271;
12. Podlistak, *Naši stari, Čika-Steva V. Popović povodom desetogodišnjice njegove smrti*, Zastava, Novi Sad, 1928, LIX, br. 32, 16. februar, str. 3;
13. Popović, V. Stevan (1868): *Škola i život*, sveska za pedagogiju, Pešta, str. 32;
14. Popović, V. Stevan (1899): *O sebi, Povodom pedesetogodišnjice Zmajevog rada*, Brankovo kolo, str. 749–767;
15. Popović, V. Stevan, (1871) *Poziv na pretplatu*, Srpska narodna škola, List za vaspitanje i nastavu, Pešta, str. 66;
16. Stevan V. Popović, *Žalosna srpska vest*, Srpska narodna škola, List za vaspitanje i nastavu, Pešta, 1872, str. 2, 3. i 4;
17. Stevan V. Popović, *Kako možemo napredovati*, Preodnica, Pešta, 1867;
18. Stevan V. Popović, *1872!*, Srpska narodna škola, List za vaspitanje i nastavu, Pešta, 1872, str. 1;
19. Stevan V. Popović, *Više obrazovanje Srpkinja*, Srpska narodna škola, List za vaspitanje i nastavu, Pešta, 1870, str. 73, 127, 205;
20. Stevan V. Popović, *Misli o izvađanju saborskih odluka*, Srpska narodna škola, List za vaspitanje i nastavu, Pešta, 1871. str. 253, 287, 317, 354;
21. Stevan V. Popović, *Mogu li ženskinje biti učitelji u muškim školama*, Srpska narodna škola, List za vaspitanje i nastavu, Pešta, 1870, str. 189;
22. Stevan V. Popović, *Novi izbori u srpskim crkveno-školskim opštinama*, Srpska narodna škola, List za vaspitanje i nastavu, Pešta, 1872, str. 17, 18, 19 i 35;
23. Stevan V. Popović, *Pogled na obe skupštine srp. nar. Učitelja*, Srpska narodna škola, List za vaspitanje i nastavu, Pešta, 1871, str. 125;
24. Stevan V. Popović, *Prva učiteljska skupčina u St. Bečeju*, Srpska narodna škola, List za vaspitanje i nastavu, Pešta, 1870, str. 182;
25. Stevan V. Popović, *Prvi opći učiteljski zbor u St. Bečeju*, Srpska narodna škola, List za vaspitanje i nastavu, Pešta, 1870, str. 174;
26. Stevan V. Popović, *Sretan put*, Srpska narodna škola, List za vaspitanje i nastavu, Pešta, 1870, str. 157;
27. Stevan V. Popović, *Srpska nar. škola pred srp. narodnim saborom*, Srpska narodna škola, List za vaspitanje i nastavu, Pešta, 1870, str. 4;
28. Stevan V. Popović, *U boj!*, Srpska narodna škola, List za vaspitanje i nastavu, Pešta, 1871, str. 87;

-
29. Stevan V. Popović, *U oči 1871!*, Srpska narodna škola, List za vaspitanje i nastavu, Pešta, 1870, str. 255;
  30. Stevan V. Popović, *U oči 1872!*, Srpska narodna škola, List za vaspitanje i nastavu, Pešta, 1871, str. 351;
  31. Stevan V. Popović, *U oči Sabora*, Srpska narodna škola, List za vaspitanje i nastavu, Pešta, 1871, str. 65;

STEVAN V. POPOVIĆ IN PEDAGOGICAL PERIODICALS

Summary: *Stevan V. Popović started his pedagogical work in 1868 as a schoolmaster of Serbian Budim school, and then he became an eparchy school clerk for Back and Budim eparchy, and it is important that he has been for long time a master of Tekelija institute in Pesta. He published pedagogical periodical Serbian folk school and issue for pedagogy School and life, in which he pointed at the need of improvement of pedagogical work and education, building and obtaining all necessary requirements for schools, upbringing children in Serbian tradition, as well as conditions which should a good teacher fulfil. As a school inspector and a member of parliament he stood for improvement of pedagogical-educational process, for building schools, for education and pedagogical work of Serbian girls, and for building institutes in which girls should be brought up, who were supposed to become mothers. He was in close relation with Djordje Natošević, the head inspector of all Serbian schools.*

Key words: *Stevan B. Popovic, teacher, pedagogical work and education, Serbian, school, Serbian folk school, freedom, educational work.*

***

STEVAN V. POPOVIĆ V PEDAGOGIJSKOJ PEŠTI

Rezime: *Pedagogijskoj dejtelnosti Stevan V. Popovića na-inaet zanimatstva v 1868. godu budući zavedu\im Serbskoj budim-skoj [kolw, potom on vwbran v inspektorw [kol dl] Ba~koj i Budimskoj eparhii, tak`e va`no napomnitx, ~to on mnogo let bwl zavedu\im Tekelijnog zavedenij v Pe[te. On publikoval pedagogi-eskuy gazetu "Serbska] narodna] [kola" i pedagogi-eskij vwpusk "{kola i `iznx", v kotoryh ukazwval na potrebnostx ulu~[enij vospitani] i obrazovani], razviti] i oborudovani] [kol, vospitani] detej v serbskom duhe kak i na kriterii, kotorwe dol`en vwpoln]tx horo[ij u~itelx. Kak inspektor [kol i deputat v sobranii on hlopotal o progresse vospitatelxno-obrazovatelxnogo processa, ob u~re`denii novwh [kol, o vospitanii i obrazovanii serbskoj `enskoj molode`i, kak i ob osnovanii zavedenij, v kotoryh mogli bw vospitwvatx] serbskie devu[ki, budu\ie materi. On bwl sotrudnikom D`ord`e Nato[evi-a, verhovnog inspektora vseh serbskih [kol.*

Kly-evwe slova: *Stevan V. Popovi~, u~itelx, vospitanie i obrazovanie, serbskij, [kola, Serbska] narodna] [kola, svoboda, prosve\enie.*

BESPLATNI GOTOVI SEMINARSKI, DIPLOMSKI I MATURSKI RAD.

**RADOVI IZ SVIH OBLASTI, POWERPOINT PREZENTACIJE I DRUGI EDUKATIVNI
MATERIJALI.**

WWW.SEMINARSKIRAD.ORG

WWW.MATURSKIRADOVI.NET

WWW.MATURSKI.NET

WWW.SEMINARSKIRAD.INFO

WWW.MATURSKI.ORG

WWW.ESSAYSX.COM

WWW.FACEBOOK.COM/DIPLOMSKIRADOVI

NA NAŠIM SAJTOVIMA MOŽETE PRONAĆI SVE, BILO DA JE TO **[SEMINARSKI](#)**, **[DIPLOMSKI](#)** ILI **[MATURSKI](#)** RAD, POWERPOINT PREZENTACIJA I DRUGI EDUKATIVNI MATERIJAL. ZA RAZLIKU OD OSTALIH MI VAM PRUŽAMO DA POGLEDATE SVAKI RAD, NJEGOV SADRŽAJ I PRVE TRI STRANE TAKO DA MOŽETE TAČNO DA ODABERETE ONO ŠTO VAM U POTPUNOSTI ODGOVARA. U BAZI SE NALAZE **[GOTOVI SEMINARSKI, DIPLOMSKI I MATURSKI RADOVI](#)** KOJE MOŽETE SKINUTI I UZ NJIHOVU POMOĆ NAPRAVITI JEDINSTVEN I UNIKATAN RAD. AKO U **[BAZI](#)** NE NAĐETE RAD KOJI VAM JE POTREBAN, U SVAKOM MOMENTU MOŽETE NARUČITI DA VAM SE IZRADI NOVI, UNIKATAN SEMINARSKI ILI NEKI DRUGI RAD RAD NA LINKU **[IZRADA RADOVA](#)**. PITANJA I ODGOVORE MOŽETE DOBITI NA NAŠEM **[FORUMU](#)** ILI NA **MATURSKIRADOVI.NET@GMAIL.COM**